

Introitus:

Jestliže vzýváte jako Otce toho, kdo nestranně soudí každého podle jeho činů, v bázni před ním žijte dny svého pozemského života. 1. Petrův dopis 1:17

Čtení ze Staré smlouvy:

¹ V roce, kdy zemřel král Uzijáš, jsem viděl Panovníka sedícího na trůnu vysokém a vyvýšeném a lem jeho *roucha* naplňoval chrám. ² Nad ním stáli serafové, každý měl po šesti křídlech: Dvěma si zakrývali tvář, dvěma si zakrývali nohy a dvěma létali, ³ a jeden na druhého volal: Svatý, svatý, svatý je Hospodin zástupů; celá země je plná jeho slávy! ⁴ A čepy prahu se otřásaly od hlasu toho, který volal, a dům byl plný kouře. ⁵ I řekl jsem: Běda mi, jsem zničen, protože jsem člověk nečistých rtů a bydlím uprostřed lidu nečistých rtů, a mé oči viděly Krále, Hospodina zástupů! ⁶ Vtom ke mně přilétl jeden z těch serafů a v ruce měl žhavý uhel, který vzal kleštěmi z oltáře. ⁷ Dotkl se mých úst a řekl: Hle, tento uhel se dotkl tvých rtů; tvá vina je odvrácena a tvůj hřích je usmířen. Izajáš 6:1-7

Čtení z evangelia:

⁴ „Tyto věci jsem vám na počátku neřekl, protože jsem byl s vámi. ⁵ Nyní však odcházím k tomu, kdo mne poslal, a nikdo z vás se mne neptá: ‚Kam jdeš?‘ ⁶ Ale že jsem vám toto pověděl, zármutek naplnil vaše srdce. ⁷ Ale říkám vám pravdu: Je pro vás užitečné, abych odešel. Neboť neodejdu-li, Zastávce k vám nepřijde; odejdu-li, pošlu ho k vám. ⁸ A on, až přijde, přinese světu důkaz o hříchu, o spravedlnosti a o soudu: ⁹ o hříchu, že nevěří ve mne, ¹⁰ o spravedlnosti, že odcházím k Otci a již mne nevidíte, ¹¹ a o soudu, že vládce tohoto světa je již odsouzen.“

¹² „Ještě vám mám mnoho co říci, ale nemůžete to nyní snést. ¹³ Když však přijde On, Duch Pravdy, uvede vás do veškeré pravdy, neboť nebude mluvit sám ze sebe, ale bude mluvit to, co uslyší; oznámí vám i to, co má přijít. ¹⁴ On mne oslaví, neboť z mého vezme a oznámí to vám. ¹⁵ Všechno, co má Otec, je mé; proto jsem řekl, že z mého bere a vám to oznámí.“

Janovo evangelium 16:1-15

Trojice aneb Co v Bibli není

V minulém týdnu mi v debatě na Facebooku položil jeden z mých známých naléhavou otázku, které velice rozumím. Ptal se mne jako kluk v zahradě. Byla to otázka vyžadující jasnou odpověď. Zároveň si říkal o dávku času. Ptal se tak, že jsem měl pocit, že musím ochotně sestoupit do věku her a zvidání. Znělo to takhle: “Prostě bych si jako malej rád uměl představit JAK HLUBOKO se potopí ponorka, KDE je nebe, CO je věčnost, JAK JE MOŽNÝ, že Bůh jsou tři osoby a přece je Bůh jeden. Podle mě je imaginace těžce podceňovaná!” Nemohu se těch vět zbavit. Líbí se mi, vtahují mne a hledám na ně odpovědi.

Musím dodat, že se mne ptal v debatě, kterou odstartoval tvrzením: “Vždycky jsem učení o Trojici trochu vytěsňoval. Snaha doslovit, co je jen naznačeno? Jak to vysvětlit dítěti - tři v jednom? Zírám ale, jaký důsledky má, kdyby byla Trojice zapomenutá. Božstvo samolibé, monologické, totalitářské...” a jeho žádost KDE, CO, JAK HLUBOKO... přišla ve chvíli, kdy jsem řekl, že Trojiční učení v Bibli neexistuje, ale i s dítětem je možno číst Bibli a najít ty Tři a vztahy mezi nimi. Jde jen o touhu s někým číst Bibli. Výraz "pro děti" je někdy pusté zaříkadlo. Není "Tóra pro děti" a "pro dospělé" je jen Tóra a ochota s ní žít - řekli by bratři Židé. A začali by číst a klást otázky a povzbuzovat k dalším otázkám...

Systematická teologie se někdy věší na oprátkách, které sama splétá. Tak rozhovor pokračoval na stránkách sociálních sítí a v poznámce¹ je jeho část. Vložili se do něj i další. Naznačuje ovšem, jak hluboko jsme se dostali ve svých konstrukcích. Že tak daleko byli Augustin a Tomáš Akvinský, to musíme vědět, ale zdaleka u toho nesmíme zůstat. Konstrukce našich církevních otců jsou poplatné tomu, že se museli prát s definicí synovství Ježíšova a s rolí Ducha svatého. To jejich výpověď značně zkreslovalo. Další zprávou z diskuse je zvláštní "intelektuálské prostředí" české inteligence. V této atmosféře může zasvěceně Trojici komentovat téměř kdokoliv. A ještě kázat o konsekventnosti² myšlení...

Stojí za to studovat alespoň něco z dějin dogmatu, kapitoly z dějin zápasu o vyznání víry. K tomu dodává katolický teolog Hans Küng: "Řečtí církevní otcové vycházejí stále z jednoho Boha a Otce, jenž je pro ně stejně jako pro Nový Zákon jedním Bohem (*ho theos*) Od tohoto jednoho Boha a Otce odvozují vztah k Synu a Duchu svatému. Tedy skoro jako by byla jediná hvězda, která dává své světlo té druhé (Světlo ze světa, Bůh z Boha) a nakonec té třetí. Našemu lidskému oku se všechny tři hvězdy stojící v řadě za sebou jeví jen jako hvězda jediná." Dodávám, že je to graficky logičtější vysvětlení. V západní církvi znělo vyznání trochu jinak, protože podle otců vychází Duch z Otce i

¹ **Petr Vizina, redaktor ČT:** A jedna teologická, z víkendu: Vždycky jsem učení o Trojici trochu vytěšňoval. Snaha doslovit, co je jen naznačeno? Jak to vysvětlit dítěti - tři v jednom? Zírám ale, jaký důsledky má, kdyby byla Trojice zapomenutá. Božstvo samolibé, monologické, totalitářské.

Michal Horáček, skladatel: Tak to doporučuju Augustinův De Trinitate, zejména kapitoly IX-XIII. Objasněno natolik brilantně, že pak lze snadno vysvětlit i dítěti. A na Boží Trojici máte už 1600 let Augustina, odkaz výše. Pokud to nechcete číst celé, vezměte si práci Lenky Karfíkové (OIKUMENE).

Petr Vizina: Jo, pane Horáčku, taky by mě ta analogie pro děti zajímala, inspirovaná Augustinem či Karfíkovou, lhostejno

Michal Horáček: "Pánové, byl jsem na tenise a jedu do studia, z iPadu to během osmi minut nenapíšu. Ale jestli Vás Trojice fakt zajímá, napíšu pak něco cestou domů. Je to mimořádně zajímavé a nosné, vůbec žádná bigotnost. Pokud bych to měl přiblížit děcku, tak bych začal příkladem, kde $1 + 1 = 3$. Více později... Tak krátce: Člověk je bytost "odsouzená k hledání smyslu" (Maurice Merleau-Ponty a jiní). Současně je "stvořen k obrazu Božímu" (Genesis). Je-li tomu tak, i Bůh hledá smysl, i On poznává. Co smysluplnějšího má poznávat, ne-li sám sebe? Poznávající subjekt (tu Bůh Otec) musí mít objekt svého poznávání (Syn). K tomu přistupuje i vůle poznávat (Duch). Proto platí, že 1 (Otec) + (vůle poznávat) 1 (syn) = 3 (Boží Trojice). Všichni tři aktéři se prostupují v "nesmíšeném vzájemném pronikání", současně jsou však jednou entitou. Toto dogma je tedy výsostně monoteistické. Mohamad to buď nepochopil, nebo odmítl, a na tom založil radikálně monoteistický islám. Z křesťanské Trojice se odvozuje mnohé: nejen celý hegelianský Duch, ale i (pro Západ určující) axiom o neodolatelnosti poznávání (z toho jsou vyňati pouze novináři), důvod vzniku vesmíru, linearita dějinného příběhu. Jeho tajemství je člověku nepřístupné, ale toto jsou obrysy toho tajemství...

...Já se jen z paměti pokusil shrnout, co o Trojici říká Augustin (a ten pokorně trvá na tom, že tajemství je člověku nepřístupné, zbývá mu jen přirovnání *quatum homini datur*). Myslím, že toto vysvětlení je schopno pochopit i to děcko.

Petr Kamborský, novinář: Michale to je frajeřina! Já bych cuknul... Velký obdiv - jak ke statečnosti čísti od Augustina cokoli složitějšího než vyznání, tak k odvaze zkusit v jednom odstavci na veřejnosti převyprávět "tajemství"...

Michal Horáček: Číst Augustina nevyžaduje žádnou odvahu, je to čiré potěšení. Pokus o vysvětlení je chabým pokusem, protože jsem to musel dělat z paměti a nemohl jsem to verifikovat u pramene. Ale tak nějak to Augustin myslel a mělo to doslova nedozírné následky pro nás všechny.

Petr Honzejek, novinář: Michale, připojuji se k obdivu vysloveném PK. Precizní analogie, se kterými obecně pracoval středověk, jsou velkou školou obecně - nejen v tomto případě. Ovšem jsou i pastí pokud se nedržíme středověké (hlavně augustiniánské a tomistické) přesnosti myšlení. Díky za toto připomenutí...

Michal Horáček: Jo, jo... nekonekventní myšlení, ten věčný mor myslí.

² konsekventnost - *důslednost*, souzvuk jednotlivých sekvencí, *sledu záběrů a situací, příp. tvrzení*.

Jinými slovy to, co tvrdí apoštol Petr: "Jestliže vyzýváte jako Otce toho, kdo nestranně soudí každého podle jeho činů, v báni před ním žijte dny svého pozemského života." 1. Petřův dopis 1:17

Syna (*filioque*). Napevno to Řím vložil do vyznání víry v roce 1014 a dodnes to rozděluje v církvi východ od západu. Küng to obrazně říká takto: "Tři hvězdy nezáří za sebou, nýbrž v trojúhelníku na stejné rovině vedle sebe, přičemž první a druhá hvězda dávají společně světlo hvězdě třetí." a dodává: "Zdá se, že všichni katoličtí i evangeličtí dogmatikové křesťanského západu, kteří se všemožnými modernizacemi a hledáním nových zdůvodnění snaží (většinou marně) toto údajně "centrální dogma" křesťanství učinit věrohodným pro své současníky, téměř vůbec neuvědomují, že vztah mezi Otcem, Synem a Duchem svatým interpretují mnohem spíše z učení svatého Augustina než z Nového Zákona."³

Jenže ono je to od začátku možná jinak. Židé ze svého *Šema Jisrael*⁴ vyslovují s největší vážou dvě slova: *echad* - jediný a *šema* - slyš. A tajemství jedinečnosti-jednosti Boha je v tom, že se o ní mluví (trochu pohansky řečeno). Navíc Di Sante⁵ říká: "Že Bůh je jediný, objevuje Izrael nikoli racionální argumentací, ale bezprostředností své individuální i kolektivní historie. Bůh zjevuje svoji "jedinost" nejprve srdci Izraele a potom teprve jeho rozumu, nejprve jeho existenční skutečnosti, pak teprve jeho duševní aktivitě." Konec citátu vyvozují tedy sám pro sebe: "Jediný" tedy není příliš matematickým výrazem. A rozumím konzervativní Masorti synagóze, když zve - "Pojďte s námi slavit svátky, pojdte s námi číst Tóru, poznáte o co jde. Každý z nás jednou přišel a nic nevěděl..." A pokud se svátky užívají plnými doušky, pak mohou děti vychutnat tajemství i zcela živočišné chutě víry naplno.

Trojice tedy v Bibli není jmenovitě. Vůle po tom, aby to bylo v Bibli zcela jasně zapsáno, vedla k tomu, že najdeme v 1. listu Janově 5:6-8 toto: "To je ten, který přišel skrze vodu a krev: Ježíš Kristus. Ne pouze ve vodě, ale ve vodě a v krvi. A Duch je ten, který to dosvědčuje, neboť Duch je pravda. Tři jsou, kteří vydávají svědectví [*na nebi — Otec, Slovo a Duch Svatý — a ti tři jsou jedno. A jsou tři, kteří vydávají svědectví na zemi*] — Duch, voda a krev —, a ti tři jsou zajedno." To, co je v kurzívě a v závorce, je přidáno. Pamatuje to sv. Priscilián v roce 380 a někteří další. A tak to přepsala latinská Vulgáta. Nutno říci, že na místě, kde se vůbec o Trojici nedá mluvit, ale jakási dřevěná logika přizemního chápání, když slyší o třech svědcích (jedno už čeho) hned přispěchá s Trojicí.

Přesto však Bible voní logikou třech, kteří jsou jedno. Voní, zní, chutná a hraje všemi třemi barvami. Jen se z toho velice těžko dělá důvěryhodná konstrukce. Opatrné našlapování v doktríně pomáhá i porozumění mezi křesťanstvím a židovstvím. Však se židovské náboženství dívá na křesťanství jako na *nedokonalou verzi monoteismu*. A v kabale si rozumí židovské myšlení a křesťanské trojiční chápání Boha ještě dokonaleji.⁶

Proto se nemusíme vykloubit z křesťanského těla. Když vyznáváme trojiční křesťanská vyznání, můžeme vyznávat z vnitřku srdce s církví a zároveň můžeme vědět, že vyznání bude mít svou moc jen tehdy, pokud bude záznamem života s Otcem, Synem i Duchem svatým. Nemůže být příbalovým letákem k životu, který stačí jen očima přelétnout v některých bodech, a pak z něj udělat záložku do detektivky a nebo jej přímo vyhodit.

³ Malé dějiny katolické církve, Hans Küng, Barrister a Principal, Vyšehrad 2005, kapitola III/8

⁴ *Šema Jisrael, Adonaj Eloheju, Adonaj echad*

⁵ Di Sante, Židovská modlitba, OIKUMENE 1995

⁶ Židovská teologie křesťanství, Pavel Hošek, CDK 2011